

Asia: VN/25987/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi tartuntatautilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto tartuntatautilain uudistuksesta (VN/25987/2023)

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoja hallituksen esitysluonnoksesta uudeksi tartuntatautilaiksi sekä siihen liittyviksi lakimuutoksiksi. Esityksen tavoitteena on vahvistaa Suomen kykyä ehkäistä ja torjua tartuntatauteja sekä varautua tuleviin epidemioihin ja pandemioihin.

Suomen Covid -yhdistys ry pitää tartuntatautien torjuntaa yhteiskunnallisesti ja kansanterveydellisesti välttämättömänä. Lainsäädännön tulee kuitenkin samanaikaisesti turvata perusoikeudet, potilasturvallisuus sekä kansalaisten luottamus viranomaisiin.

Viimeaikaiset kokemukset koronapandemiasta ovat osoittaneet, että laajamittaisiin rokotuskampanjoihin liittyy sekä merkittäviä hyötyjä että yksilötasolla myös haittoja ja vammautumisia. Osa ihmisistä on jäänyt ilman riittävää rokotehaittojen tunnistamista, hoitoa tai korvausjärjestelmän tukea. Nämä kokemukset ovat lisänneet väestössä epäluottamusta ja rokote-epäröintiä.

Tässä tilanteessa suhtaudumme kriittisesti lakiehdotuksen kohtiin, joissa mahdollistetaan pakolliset rokotukset ja samanaikaisesti esitetään sanktioiden merkittävää kiristämistä.

Pakollinen rokotus ja sanktiot (47 § / 107 §)

Lakiehdotus mahdollistaa pakollisen rokotuksen säätämisen asetuksella. Käytännössä tämä tarkoittaa merkittävää puuttumista ruumiilliseen koskemattomuuteen ja yksilön lääketieteelliseen itsemääräämisoikeuteen.

Esityksestä jää avoimeksi muun muassa:

- millä lääketieteellisillä tai eettisillä perusteilla henkilö voi saada vapautuksen rokotemandaatista,
- huomioidaanko aiemmat rokotehaitat tai yksilölliset terveydelliset riskit,
- voidaanko mandaateista kieltäytymisestä määrätä useita rangaistuksia rokotussarjan eri vaiheissa,
- miten turvataan tehokas oikeussuoja karanteeni- tai eristystilanteissa, joissa lääkitsemispäätökset on suunniteltu pantavan täytäntöön ilman muutoksenhakuoikeutta.

Katsomme, että pakkokeinojen suhteellisuusperiaate ei nykyisessä luonnoksessa toteudu riittävän selvästi.

Lisäksi kokemus Pohjoismaista osoittaa, että korkea rokotuskattavuus on saavutettu ilman rokotuspakkoa. Sanktioiden kiristäminen voi päinvastoin heikentää luottamusta viranomaisiin ja lisätä rokote-epäröintiä.

Rokoteturvallisuus ja haittavaikutusten seuranta (55–56 §)

Lakiluonnos antaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle laajat valtuudet rokotteiden vaikutusten seurantaan, mutta haittavaikutusten ilmoittaminen säilyy käytännössä vapaaehtoisena.

Koronapandemian kokemukset osoittivat, että vapaaehtoisuuteen perustuva järjestelmä ei tuota riittävän kattavaa tietoa tilanteessa, jossa uusia rokoteteknologioita otetaan käyttöön nopeasti.

Tehokas turvallisuusseuranta on myös edellytys aidolle informoidulle suostumukselle, ja haittavaikutusseuranta tuo arvokasta lisätietoa rokotteiden turvallisuudesta nopeaa reagointia vaativissa tilanteissa.

Luottamus ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyys

Rokotukset kohdistuvat pääsääntöisesti terveisiin ihmisiin ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Mitä voimakkaammista pakkokeinoista on kyse, sitä korkeammat vaatimukset kohdistuvat:

- näyttöön käytettävien tuotteiden turvallisuudesta,
- avoimuuteen,
- korvausjärjestelmiin,
- sekä riippumattomaan arviointiin.

Luottamusta ei rakenneta sanktioilla vaan läpinäkyvyydellä, oikeudenmukaisuudella ja kokemusten tunnustamisella.

Ehdottamamme muutosesitykset

1. Sanktiot ja itsemääräämisoikeus (Rikoslain 44 luvun 2§ muutosehdotus)

Rokotemandaatin tai ennaltaehkäisevän lääkityksen vastustamisesta säädettyjä rangaistuksia ei tule kiristää.

Sanktiot tulee säilyttää nykyisellä tasolla tai poistaa kokonaan.

Lääkinnällisen itsemääräämisoikeuden tulee olla lähtökohtaisesti ehdoton tilanteissa, joissa kyse ei ole jo puhjennun sairauden hoidosta.

2. Haittavaikutusten ilmoittamisvelvollisuus (55-56 §)

Esitämme, että rokotteiden ja vastaavien ennaltaehkäisevien valmisteiden haittaepäilyjen ilmoittamisesta säädetään velvoittavaa kaikille terveydenhuollon ammattihenkilöille.

Pakollinen ilmoitusvelvollisuus:

- mahdollistaa tuoteturvallisuuteen kohdistuvien heikkojenkin signaalien varhaisen tunnistamisen,
- parantaa riskinarviointia,
- tukee informoidun suostumuksen toteutumista,
- vahvistaa kansalaisten luottamusta järjestelmään.

3. Riippumaton rokotehaittojen arviointielin

Ehdotamme pysyvän, eduskunnan oikeusasiamiehen alaisuuteen sijoitettavan riippumattoman toimielimen perustamista arvioimaan rokotehaittoja ja niiden käsittelyä.

Tavoitteena olisi:

- kuulla potilaita, lääkäreitä ja tutkijoita,
- arvioida järjestelmän toimivuutta,
- tunnistaa mahdolliset rakenteelliset puutteet ajoissa.

4. Korvausrahaso pakollisten rokotusten varalle

Mikäli lainsäädäntö mahdollistaa rokotukset vankeusrangaistuksen uhalla, tulee samalla säätää erillisestä korvausrahasosta.

Pakollisiin lääketieteellisiin toimenpiteisiin liittyvä yhteiskunnallinen vastuu edellyttää:

- riittävää ja nopeasti toimivaa korvausjärjestelmää,
- selkeästi ennakoitavaa turvaa mahdollisten vakavien haittojen varalle.

Nykyinen lääkevahinkovakuutusjärjestelmä ei ole mitoitettu väestötason pakollisia rokotuskampanjoita varten.

LOPUKSI

Suomen Covid-yhdistys ry katsoo, että tartuntatautilain uudistaminen on tarpeellista. Samalla on tunnistettava, että tehokas epidemioiden torjunta voi tietyissä tilanteissa olla jännitteisessä suhteessa yksilön lääketieteelliseen itsemääräämisoikeuteen ja muihin perusoikeuksiin, ulottuen perustuslain ydinalueelle.

Mikäli rokotemandaattimahdollisuudesta ei luovuta, tulee lakiin kirjata nykyistä ehdotusta huomattavasti täsmällisemmin ne edellytykset, toimivaltuudet ja kohderajaukset, joiden perusteella mandaatti voidaan ottaa käyttöön.

Kansalaisten luottamus ja omaehtoinen halu toimia yhteistyössä viranomaisten kanssa ovat tartuntatautien torjunnan keskeisin voimavara. Lainsäädännön tulee vahvistaa tätä luottamusta ja yhteistyötä — ei heikentää niitä.

Heinonen Saija
Suomen covid -yhdistys ry